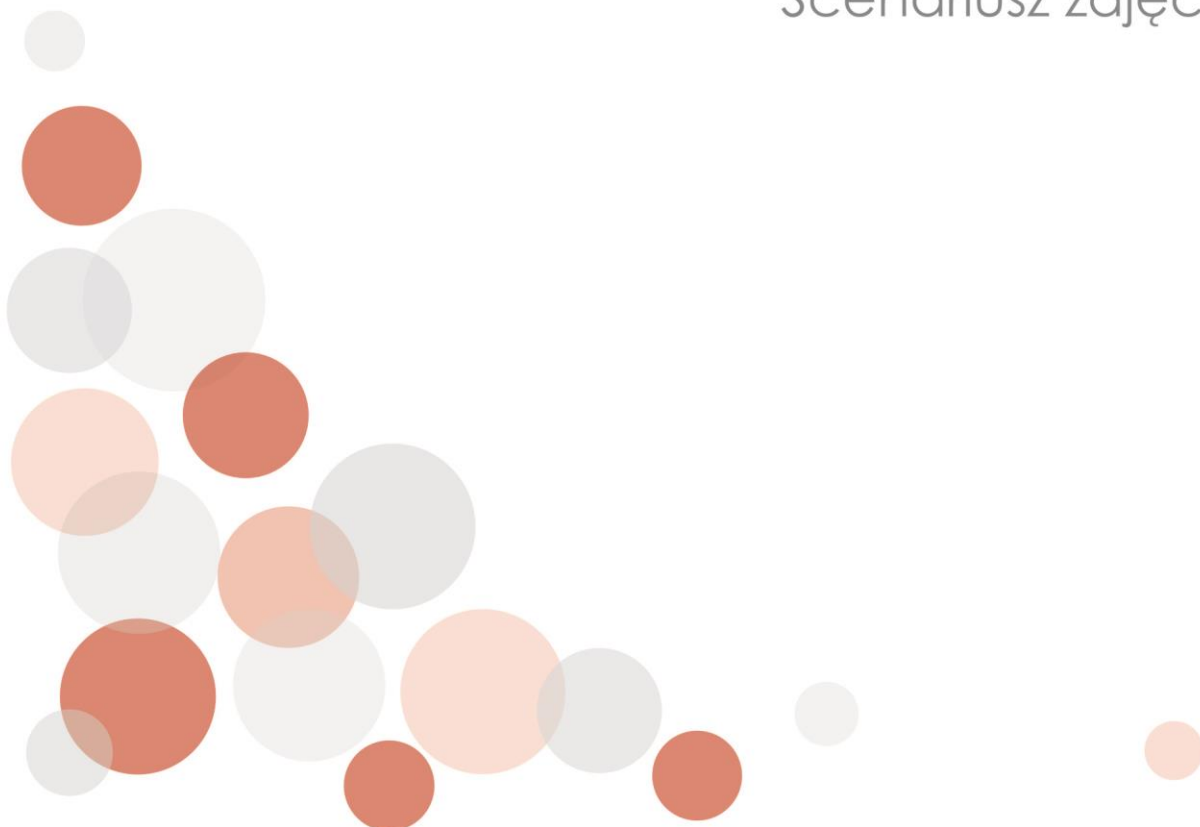

Blandyna Zajdler

Dlaczego warto mówić o kompetencjach dotyczących inicjatywności i przedsiębiorczości

Scenariusz zajęć

Tekst: **Blandyna Zajdler**

Absolwentka Uniwersytetu Łódzkiego na kierunku geografia. Pracowała w szkole na wszystkich etapach edukacji. Prowadziła zajęcia dydaktyczne na UŁ z przyrody i geografii. Była doradcą metodycznym. Obecnie jest trenerem w Ośrodku Rozwoju Kompetencji Edukacyjnych. Autorka wielu publikacji, podręczników do szkoły podstawowej i liceum, poradników metodycznych do wszystkich etapów edukacyjnych, a także programów nauczania.

Konsultacja merytoryczna:

Katarzyna Leśniewska

Redakcja i korekta:

Małgorzata Skibińska

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Małgorzata Skibińska

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekomercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wstęp	4
Scenariusz	5
Część wstępna.....	5
Część realizacyjna.....	5
Część podsumowująca	9
Załącznik 1. Zebrane przykłady po warsztatach z nauczycielami	9

Wstęp

Kompetencje inicjatywności i przedsiębiorczości są bardzo ważne w procesie kształcenia. Rozwijanie ich przygotowuje uczniów do generowania i wdrażania pomysłów na wszystkich przedmiotach w całym cyklu kształcenia, np. przez inicjowanie i realizację projektów edukacyjnych. A co jeszcze ważniejsze – pozwala na wykorzystanie tych umiejętności w życiu. Nie zawsze się jednak o nich mówi i nazywa. Kompetencje te uznawane są na całym świecie za czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego i powinny być kształtowane na wszystkich etapach edukacyjnych. Powinny wpisywać się w ideę uczenia się przez całe życie, co daje możliwość zaistnienia na rynku pracy i osiągania sukcesów we współczesnym świecie. Rozwój inicjatywności i postawy przedsiębiorczej przyczynia się również do rozwoju osobistego i kariery zawodowej oraz aktywnego udziału w życiu społecznym.

Postawy związane z przedsiębiorczością kształtuje się już od szkoły podstawowej. Należałoby jednak zadać sobie pytanie, na ile przyjęte rozwiązania kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w szkole spełniają swoją funkcję. Czy kształtowanie umiejętności i postaw młodych ludzi w tym zakresie ma właściwy wymiar i odbywa się w sposób skuteczny? Czy szkoła mogłaby podjąć działania poza realizacją przedmiotu? Jakie warunki tworzyć, by nasi uczniowie stawali się osobami mającymi kompetencje inicjatywności i przedsiębiorczości w rozumieniu definicji, gdzie:

„Inicjatywność i przedsiębiorczość oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy, pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans; są podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie”¹.

Próbie odpowiedzenia sobie na te i inne pytania szkoła może podjąć w procesie wspomagania. Po rzetelnym rozpoznaniu zasobów szkoły i jej potrzeb rozwojowych w tym zakresie osoba wspomagająca może zainicjować działania przybliżające nauczycieli do rozumienia znaczenia tych kompetencji dla funkcjonowania uczniów. Poniżej prezentuję własną próbę rozważań z radą pedagogiczną na tym polu.

¹ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE).

Scenariusz

Cel ogólny spotkania: Wykazanie znaczenia innowacyjności i przedsiębiorczości w edukacji szkolnej.

Uczestnicy szkolenia: Nauczyciele wchodzący w skład rady pedagogicznej (w naszym wypadku było to 20 osób).

Cele szczegółowe:

Nauczyciel:

- wyjaśnia, co to są kompetencje przedsiębiorcze, a co to jest przedsiębiorczość;
- wskazuje, co obejmuje inicjatywność, a co przedsiębiorczość;
- wskazuje, które kompetencje są ważne dla ucznia w szkole, a które na rynku pracy.

Część wstępna

- 1) Poprosiłam nauczycieli, aby podzielili się na grupy, a następnie w zespołach wypisali wszystkie pomysły dotyczące odpowiedzi na pytanie: „Jakie zastosowanie może mieć butelka PET po wodzie mineralnej?” (czas: około 5 min).

Komentarz po wykonaniu zadań:

Kiedy nauczyciele zrobili listę zastosowań, poprosiłam o wybranie jednej propozycji spośród ich pomysłów i zapisanie jej na arkuszu flipchartowym. Wybrano następujące zastosowania:

Grupa 1

Pomysł: wykonanie ogrodzenia dla nowo posadzonych roślin w ogrodzie.

Grupa 2

Pomysł: w butelce można przechowywać wodę do podlewania roślin doniczkowych.

Grupa 3

Pomysł: osłonki na sadzonki – miniszklarnie, np. podczas pikowania sadzonek do gruntu wczesną wiosną chronią roślinę przed przymrozkami i silnym wiatrem.

Grupa 4

Pomysł: lejek do przelewania płynów do innego pojemnika.

Część realizacyjna

- 2) Następnie poprosiłam o krótkie odpowiedzi na zapisane na tablicy pytania (pytania można zapisać na kartkach i rozdać grupom; czas – 10 min).
- Jak przebiegała praca w grupach?
 - Jaką rolę odgrywał każdy uczestnik w grupie?

- Czy był lider?
- Jakie umiejętności są potrzebne do wykonania tego zadania?
- Co osiągnęliście dzięki takiej pracy w grupie? A co może osiągnąć uczeń? Jakie umiejętności rozwija? Jakie cechy osobowości ujawnia/prezentuje?

Na podstawie listy odpowiedzi nauczyciele, pracując dalej w grupach, stworzyli listę nr 1 charakteryzującą osobę przedsiębiorczą, a następnie listę nr 2, która wyjaśniała, co to jest inicjatywność i jakimi cechami powinna charakteryzować się postawa inicjatywna ucznia.

Komentarz:

Odpowiedzi na pytania brzmiały następująco:

- Jak przebiegała praca w grupach?
Każdy po kolei podawał pomysły.
- Jaką funkcję pełnił każdy uczestnik w grupie?
W dwóch grupach od razu został wyłoniony lider, w pozostałych grupach – brak lidera. Jedna osoba w każdej grupie zapisywała pomysły.
- Czy był lider?
W dwóch grupach był lider.
- Jakie umiejętności są potrzebne do wykonania tego zadania?
Umiejętność słuchania innych, wyciągania wniosków, myślenia (raz nauczyciele podali ciąg przyczynowo-skutkowy), negocjacji, dyskusji, twórcze zaangażowanie każdego uczestnika w realizację zadań w grupie, praca w grupie.
- Co osiągnęliście dzięki takiej pracy w grupie? A co może osiągnąć uczeń? Jakie umiejętności rozwija? Jakie cechy osobowości ujawnia/prezentuje?

Nauczyciele:

Poznaliśmy swoje poglądy, cechy osobowości.

Wspólnie wyszukiwaliśmy pomysły.

Wcieliliśmy się w ucznia.

Uczeń:

Ma możliwość zastosowania różnych technik aktywizujących w praktycznym działaniu.

Rozumie pojęcia inicjatywność i przedsiębiorczość.

Potrafi wymienić cechy charakteryzujące człowieka przedsiębiorczego.

Lista nr 1. Osoba przedsiębiorcza

Klasy 1–4 Umiejętności/cechy osobowości:

asertywność, komunikacja (umiejętność mówienia i słuchania), poszukiwanie informacji, współpraca, kreatywność, wytrwałość.

Klasy 5–8

A. Umiejętności/cechy osobowości:

radzenie sobie z trudnościami, skuteczne komunikowanie się, planowanie, organizowanie, zarządzanie, kierowanie, analizowanie, ocena, negocjowanie, praca indywidualna i współpraca, ocena ryzyka i podejmowanie go w uzasadnionych przypadkach, identyfikacja i ocena własnych mocnych i słabych stron, autoprezentacja, samoocena, poszukiwanie informacji, rozwiązywanie problemów, niezależność, postawa twórcza, konsekwencja w działaniu, samodzielne odkrywanie, co mogą zrobić, bez czekania na polecenia od innych.

B. W szczególności:

asertywność, kreatywność, inicjatywność, odpowiedzialność, niezależność, wytrwałość w osiąganiu celów.

Jaka jest rola nauczyciela?

- Zachęca ucznia do działania przez umiejętne zadawanie pytań, np. „Jak sądzicie, w jaki sposób można to rozwiązać? Co możemy zrobić w takiej sytuacji?”.
- Jest otwarty na pomysły uczniów.
- Zachęca do wspólnych działań – praca w grupie.
- Stosuje metody inspirujące ucznia do inicjowania, podejmowania i realizacji działań (aktywizujące i problemowe).
- Współpracuje z uczniem podczas planowania przedsięwzięcia (projekty itp.).
- Jest elastyczny w działaniu.
- Wspiera uczniów w rozwiązywaniu konfliktów.
- Czuwa, aby działania uczniów były zgodne z prawem.

Lista nr 2. Postawa inicjatywna

- Wyraża się przez samodzielność w podejmowaniu działań zarówno w klasie, jak i życiu osobistym.
 - Charakteryzuje się aktywnością w sytuacjach społecznych i zawodowych.
 - Cechuje ją umiejętność planowania i osiągania zaplanowanych celów.
 - Przejawia się w radzeniu sobie w sytuacjach konfliktowych, panowaniu nad własnymi emocjami.
- 3) Po stworzeniu list z cechami ucznia przedsiębiorczego i wykazującego się inicjatywą nauczyciele opracowali w grupach wyjaśnienie pojęć:
- Inicjatywność** to samodzielna (dająca początek) jakiemuś projektowi/działaniu praca, pomysł do realizacji, np. projektu, rozwiązania zadania itp.
- Przedsiębiorczość** to zdolność do podejmowania różnych inicjatyw, zarządzania, np. podczas realizacji projektów, w celu załatwiania różnych spraw związanych z organizacją przedsięwzięcia. Uczeń zaradny, asertywny itp.
- 4) Przystępując do realizacji następnego punktu spotkania, wyjaśniłam, że dobrze zaplanowany i przygotowany pomysł uczniów będzie sukcesem całego projektu. Zapytałam

nauczycieli, które kompetencje: przedsiębiorczość czy inicjatywność, są ważne dla ucznia w szkole, a które w przyszłej pracy.

Ważne! Należy pamiętać, że w pracy z uczniami to oni są pomysłodawcami, a nauczyciel tylko osobą nadzorującą ich pracę, zachęcającą i inspirującą, ale i czuwającą nad możliwościami realizacyjnymi i zgodnością z regulaminami i prawem.

- 5) Poprosiłam, aby każdy nauczyciel indywidualnie zaproponował jeden pomysł na kształtowanie inicjatywności i przedsiębiorczości i zapisał go na arkuszu A4 z nazwą swojego przedmiotu, a następnie przypiął arkusz w wyznaczonym miejscu.

Komentarz po zakończonej pracy:

- Geografia: wycieczka.
 - Biologia: założenie przy szkole rabaty z różami.
 - Plastyka: organizacja wystawy prac plastycznych.
 - Języki (polski i obce): inscenizacja do wiersza/bajki.
 - Edukacja wczesnoszkolna: inscenizacje.
 - Chemia: koszty wykonania na lekcji doświadczenia/eksperymentu.
 - Fizyka: zakup pomocy do demonstracji.
 - Matematyka: wykonanie kosztorysu zakupu pomocy naukowych.
 - Inne pomysły.
- 6) Poprosiłam nauczycieli, aby kolejno przeczytali na głos swój pomysł na podjęcie działania kształtującego inicjatywność i przedsiębiorczość uczniów. W efekcie okazało się, że kilku nauczycieli wybrało podobny pomysł na przedsięwzięcie. W związku z tym podzieliłam nauczycieli na cztery grupy uwzględniając zaproponowane przez nich rodzaje przedsięwzięć.

Wyjaśniłam, że pomysły na rozwijanie ww. kompetencji nie mogą być oderwane od rzeczywistości, a kształtowanie kompetencji odbywa się nie tylko np. na lekcji historii, ale również biologii, chemii, matematyki, plastyki i innych. Podkreśliłam, jak ważna jest współpraca wszystkich nauczycieli w zakresie kształtowania kompetencji, np. przez wspólnie realizowane projekty edukacyjne.

Omawiając wybory nauczycieli, podjęliśmy dyskusję, dlaczego poszczególne osoby dokonały takiego wyboru (w czterech przypadkach wybrano bardzo podobne pomysły, np. organizacja wycieczki do...).

- 7) Podzieliłam nauczycieli na grupy:
- Grupa 1. Geografia, biologia, plastyka;
 - Grupa 2. Języki (polski i obce) i edukacja wczesnoszkolna;
 - Grupa 3. Chemia, fizyka, matematyka;
 - Grupa 4. Nauczyciele, którzy przedstawili inne pomysły.

Poprosiłam o wybór w każdej grupie sekretarza oraz prelegenta i rozdałam duże arkusze papieru. Wyjaśniłam, że nauczyciele na wykonanie zadania mają 30 min, a podczas swojej pracy mogą przejść do innej grupy ze swoimi pomysłami. Sekretarz jest cały czas przy plakacie swojej grupy i jeśli zachodzi taka potrzeba, referuje dołączającym nauczycielom dotychczasowe rezultaty pracy grupy.

Na flipcharcie zapisałam plan pracy w grupie:

- Określenie tytułu pomysłu.
- Określenie potrzeb do realizacji pomysłu.
- Ustalenie roli nauczycieli w realizacji pomysłu.
- Jak zareklamować swój pomysł?
- Etapy pracy podczas realizacji pomysłu.
- Efekty.

Nauczyciele zaprezentowali wyniki swojej pracy (patrz: Załącznik 1).

Część podsumowująca

- Dyskusja w parach na temat „Co zabiorę do domu z tego spotkania”.
- Nauczyciele wskazali na pomysły integrujące klasę i wiedzę oraz na potrzebę kształtowania kompetencji kluczowych, co zapisano w preambule podstawy programowej.
- Nauczyciele podkreślali, że na każdym przedmiocie można kształcić u ucznia inicjatywność i postawę przedsiębiorczą, które w przyszłości pomogą mu podejmować właściwe wybory.

Załącznik 1. Zebrane przykłady po warsztatach z nauczycielami

Grupa 1

Planujemy założenie rabaty z różami na trawniku przy wejściu do szkoły.

I. Określenie potrzeb do realizacji pomysłu

- 1) Ustalenie położenia rabaty z różami na terenie należącym do szkoły.
- 2) Wstępna rozmowa z dyrektorem.
- 3) Wykonanie planu działki w odpowiedniej skali (zaprojektowanie rabaty i nasadzeń).
- 4) Określenie wstępnych kosztów projektu.
- 5) Rozmowa z dyrektorem (przedstawienie wstępnego planu rabaty i kosztów).
- 6) Określenie sposobu pozyskania funduszy na realizację projektu.
- 7) Opracowanie terminarza realizacji poszczególnych etapów i zadań oraz osób odpowiedzialnych za projekt.
- 8) Określenie sposobu i miejsca podsumowania i prezentacji projektu.
- 9) Uzyskanie zgody dyrektora szkoły na realizację zaprezentowanego projektu.

II. Ustalenie roli nauczycieli w realizacji pomysłu

Nauczyciel wspiera uczniów, uczestniczy w planowaniu, realizacji oraz koryguje błędy w planach.

III. Jak zareklamować swój pomysł?

Wykonanie plakatu z informacjami o projekcie (fotografie przedstawiające stan obecny oraz rysunek/plan rabaty i jej otoczenia).

IV. Etapy pracy podczas realizacji pomysłu

Plan działań:

- 1) Wizja lokalna w terenie.
- 2) Wykonanie pomiarów.
- 3) Narysowanie planu działki w skali.
- 4) Opracowanie kosztorysu.
- 5) Określenie sposobu pozyskiwania funduszy na realizację projektu.
- 6) Wykonanie prac na działce.
- 7) Opracowanie planu opieki nad rabatą po zakończeniu prac w ramach projektu.

V. Efekty

- Wykorzystanie róż w szkole.
- Poznanie budowy i wymagań roślin na przykładzie róż na lekcjach przyrody i biologii.
- Lekcje w terenie z przyrody i geografii (plan, skala).

Grupa 2

Planujemy spotkanie z uczniami klas 1–3.

I. Określenie potrzeb do realizacji pomysłu

- 1) Wybór bajki do inscenizacji.
- 2) Nawiązanie współpracy z nauczycielami edukacji wczesnoszkolnej, przedstawienie propozycji tematu inscenizacji, ustalenie terminu spektaklu.
- 3) Zaplanowanie materiałów potrzebnych do inscenizacji (kredki, kolorowy papier, nożyczki, zasłonki na kotary).
- 4) Znalezienie uczniów, którzy potrafią recytować, śpiewać lub tańczyć.
- 5) Ustalenie miejsca: czy ma to być klasa lekcyjna (każda klasa oddzielnie ogląda przedstawienie) czy sala gimnastyczna dla wszystkich klas 1–3 w szkole.
- 6) Zgoda dyrektora na ten projekt.

II. Ustalenie roli nauczycieli w realizacji pomysłu

Nauczyciel języka polskiego wspiera uczniów w wyborze bajki i podczas prób grupy teatralnej.

III. Jak zareklamować swój pomysł?

Przygotowanie plakatu z informacją o projekcie, poinformowanie rodziców na zebraniu o akcji uczniów klas starszych, np. klasa 8a wspiera klasę 1a itp.

IV. Etapy pracy podczas realizacji pomysłu

- 1) Wybór bajki.
- 2) Uzyskanie zgody dyrektora na przedstawienie.
- 3) Przeprowadzenie rozmów z osobami zainteresowanymi uczestnictwem w przedstawieniu.
- 4) Przygotowanie rekwizytów niezbędnych do inscenizacji.
- 5) Próby przedstawienia.

V. Efekty

- Praca w grupie, twórcza inspiracja podczas tworzenia inscenizacji, rozpoznanie talentów uczniów.
- Integracja w szkole.

Grupa 3

Planujemy doposażyć pracownię chemiczną i fizyczną w sprzęt umożliwiający przeprowadzanie doświadczeń i eksperymentów.

I. Określenie potrzeb do realizacji pomysłu

- 1) Zebranie informacji od nauczycieli fizyki i chemii, jakie doświadczenia i ile z nich można przeprowadzić w ciągu roku.
- 2) Wykonać do każdego zaplanowanego doświadczenia wykaz pomocy.
- 3) Sprawdzić, co jest na stanie w szkole.
- 4) Zrobić listę braków.
- 5) Wykonać kosztorys.
- 6) Poszukać sponsorów, np. wśród rodziców chemików itp.
- 7) Dokonać zakupu brakujących pomocy.

II. Ustalenie roli nauczycieli w realizacji pomysłu

Nauczyciel wspiera uczniów, pomaga w tworzeniu listy potrzebnych pomocy.

III. Jak zareklamować swój pomysł?

Wykonanie ulotki z informacją o projekcie.

IV. Etapy pracy podczas realizacji pomysłu

- 1) Rozpoznanie potrzeb.
- 2) Wykonanie kosztorysu.
- 3) Zakup potrzebnych materiałów do wykonania doświadczeń.

V. Efekty

Współpraca w grupie, pracownia wyposażona w niezbędne materiały do przeprowadzania doświadczeń.

Grupa 4

Prowadzenie klubu wspierającego uczniów mających problemy z nauką.

I. Określenie potrzeb do realizacji pomysłu

- 1) Przeprowadzenie ankiety dotyczącej uczniów z problemami w nauce (określenie, ilu uczniów potrzebuje pomocy i z jakich przedmiotów na każdym poziomie kształcenia).
- 2) Stworzenie listy uczniów.
- 3) Powiadomienie dyrektora o pomysłe.
- 4) Poszukanie uczniów chcących uczestniczyć w projekcie jako nauczyciele młodszych kolegów, stworzenie grup wsparcia koleżeńskiego.
- 5) Określenie miejsca i czasu spotkań z uczniami.

II. Ustalenie roli nauczycieli w realizacji pomysłu

Nauczyciele wspierają grupę uczniów i wskazują, jakie są najważniejsze potrzeby.

III. Jak zareklamować swój pomysł?

Plakat informacyjny, ulotki zachęcające do zgłaszania się na spotkania naukowe.

IV. Etapy pracy podczas realizacji pomysłu

- 1) Opracowanie ankiety, która pomoże w określeniu liczby uczniów potrzebujących wsparcia w określonych przedmiotach.
- 2) Poszukanie uczniów z klas 7 i 8 mogących pomagać młodszym kolegom.
- 3) Poszukanie osób chcących wspierać uczniów klas 7 i 8.
- 4) Określenie miejsca i czasu spotkań naukowych.
- 5) Poinformowanie o projekcie rodziców i rady pedagogicznej.
- 6) Współpraca z nauczycielami.

V. Efekty

Współpraca międzyklasowa, samoocena, praca w grupie, pomoc koleżeńska, przeprowadzenie pod koniec semestru ankiety oceniającej wyniki projektu.